

Nyhetsbrev om nationalparken

▼▲▼ Nyhetsbrevet för Färnebofjärdens nationalpark utges av förvaltaren, Länsstyrelsen i Västmanlands län, två gånger per år – vår och höst.

Syftet är att sprida information om aktuella händelser, som på olika sätt berör nationalparken.

Nyhetsbrevet sänds ut som gruppårsändelse till dem som bor nära parken. Om du inte får nyhetsbrevet – lämna din adress till Naturum i Gysinge, så ser vi till att du får brevet hemskickat från och med nästa nummer.

Nyhetsbrevet finns dessutom på förvaltningskontoret i Gysinge.

Nationalparksförvaltningen

Länsstyrelsen i Västmanlands län
721 86 Västerås
Tel. 021-19 50 00

Kontaktperson:
Christina Lindahl
Tel. 021-19 51 54
christina.e.lindahl@u.lst.se

Platskontor:

Naturum, Färnebofjärden
Gysinge Bruk
810 21 Gysinge

Kontaktperson:
Anna Jansson
Tel/fax 0291-47 10 40
Mobil 070-521 79 23
anna.jansson@u.lst.se

Hemsida:

www.farnebofjarden.se

Vill du besöka oss på kontoret är det bra om du ringer först, så att vi finns på plats.

LÄNSSTYRELSEN
Västmanlands län

Svanenmärkt trycksak
på Cyclus 100% returpapper

Färnebofjärden

NUMMER 2-2005 NOVEMBER

FOTO: INGVAR WESTMAN

Parkförvaltningens kontor finns numera i samma lokaler som Naturum i Gysinge.

Platskontoret har flyttat från Östa till Gysinge

Under sensommaren flyttades parkförvaltningens kontor från Östa till det hus i Gysinge där Naturum har sina lokaler.

Ingvar Westman, som är vikarierande nationalparksförvaltare, ser många fördelar med flytten till Gysinge och samarbetet med Naturum.

– Eftersom vi ofta är ute i parken kan det vara svårt att nå oss på telefon, men i Naturum finns det någon som kan svara för det mesta.

Ingvar Westman berättar att det rör sig mycket folk i området runt Gysinge och att det

därför är naturligt för många att komma in och ställa frågor om nationalparken och olika utflyktsmål.

– Naturum och parkförvaltningen hör ihop och det är naturligt att vi samarbetar. Vi kan förmedla vad som händer ute i parken och vad som är aktuellt för tillfället.

Nya kontaktuppgifter

Flytten har däremot inte påverkat arbetet för övrigt, det pågår som vanligt ute i nationalparken.

– Tornet i Skekarsbo har just blivit renoverat och nu ska vi sätta igång och röja runt en del gamla ekar och öppna upp för dem.

Ny adress för platskontoret

är alltså Naturum i Gysinge. Telefonnummer är också nytt, 0291-47 10 40.

FOTO: ANNA JANSSON

Ingvar Westman, nationalparksförvaltare, ser många fördelar med flytten från Östa till Gysinge.

Lyckad invigning

▼▲▼ I mitten av juni invigdes Naturum av kungen, som kom till Gysinge med båt. Därefter har 18 000 personer besökt den inspirerande miljön.

Sidan 2

Nattjagare

▼▲▼ Med hjälp av ekopejling och nät har en första grundinventering av fladdermöss genomförts i Färnebofjärdens nationalpark.

Sidan 3

Älvreglering

▼▲▼ Vattnet i Färnebofjärdens nationalpark har inte sin naturliga vattenföring eftersom Dalälven är en reglerad älv.

Sidan 4

Färre häckningar av fiskgjuse i år

▼▲▼ Fiskgjusens lyckade häckningar ifjol väckte förhoppningar om att den skulle bli lika framgångsrik i år.

Med förväntan besöktes alla kända boplatser i början av maj. Det visade sig att häckningar hade påbörjats vid tretton boplatser, vilket var fem färre än ifjol.

I början av juli hade fyra häckningar nära älven avbrutits. Endast vid tre av boplatserna var det fortfarande aktivitet.

De ungar som ringmärktes i juli i år var i vilket fall i god kondition. Vid uppföljningen i början på augusti var det helt tomt vid ytterligare fyra boplatser som ligger i myr- och skogsmark. Under ett av dessa övergivna bon hittades fjädrar efter en stor unge.

I år blev endast sex ungar flygga i hela parken vilket kan jämföras med fjolårets lyckade häckningsresultat då 22 ungar blev flygga.

Många har undrat och frågat hur det kommer sig att det varit så få fiskgjusar i sommar jämfört med ifjol.

Det är sorgligt att den sjunde fiskgjuseinventeringen i nationalparken visade sig bli det sämsta resultatet någonsin.

Två bra år i rad för fiskgjusen hade behövts med tanke på populationens minskning under många år i nationalparken.

Vi fortsätter naturligtvis inventera och följa utvecklingen för fiskgjusen.

Inga-Britt Persson

Soptunnor för parkens gäster

▼▲▼ Det kan tyckas självklart, men de soptunnor som finns vid Sevedskvarn är till för nationalparkens gäster.

Soptunnorna får inte användas för hushållssopor från stugor i området.

Parkförvaltningen polisanmäler allt som vi får anmärkning på från sopsorteringsbolaget.

FOTO: JONAS LUNDIN

Många deltog vid den högtidliga och festliga invigningen av Naturum. Kung Carl Gustaf uppskattade Naturum och stannade längre än vad som var planerat.

Rusning till Naturum

Närmare 18 000 människor har besökt Naturum i Gysinge sedan invigningen den 13 juni. Många uppskattar den behagliga, inspirerande och lekfulla miljön.

Anna Jansson, som är värd i Naturum, har arbetat som naturvårdare i nationalparken under flera år. Hon har följt utvecklingen av Naturum från de första diskussionerna till den högtidliga invigningen i juni.

Vid invigningsdagen kom kungen med båt till Gysinge. Han invigde genom att starta vattnet i Naturums trappa och guidades sedan runt.

– Det var en väldigt lyckad och festlig invigning, säger Anna Jansson. Kungen tyckte att det var fint i Naturum. Han stannade längre än planerat och gick runt och pratade med folk.

Aktiviteter en hel vecka

I samband med invigningen var det aktiviteter i Gysinge en hel vecka med olika teman.

– En dag var det vattnets dag. Andra teman var skogen, musiken och barn. Under veckan hade vi över 500 besökare varje dag i Naturum.

I naturum finns mycket att se och uppleva både för den som kan mycket om naturen och för den som är nybörjare. I utställningen på nedre botten speglas olika sidor av nationalparken.

Besökaren kan lära sig mer om varför landskapet ser ut som det gör med vatten, forsar, ängar och olika sorters skog. Och om människans sam-

spel med naturen under olika perioder. Där finns också böcker och tidskrifter, datafaktabas, samlingar av växter och insekter och möjlighet att se film. Den som vill kan också krypa in till farbror Bäver i bäverhyddan och höra vad han har att säga.

Broar i forsen

– Många besökare säger att huset är jättestunt, berättar Anna Jansson. Att det är lugn miljö med behaglig inredning och många vackra detaljer. Det finns till och med de som säger att de känner sig lyckliga här.

Inspirerande utsikt från biblioteket i Naturum.

Utomhusmiljön vid Naturum har också renoverats och blir färdig under hösten. Broar har byggts ut i forsen för att besökarna ska få uppleva vattnet och kraften på nära håll.

Den gamla kvarnruinen som ligger på ön utanför Naturum renoveras också.

Marita Gustavsson

FOTO: ANNA JANSSON

Nattens tysta jägare

Vingar och mjuk päls. Fladdermusen är ett flygande däggdjur som kan leva i upp till 20 år. Men några blodsugande arter finns det inte i Sverige.

Under sommaren 2005 har en första grundinventering av fladdermöss genomförts för att kartlägga vilka arter som finns i Gävleborgs län och i delar av Färnebofjärdens nationalpark. Till att börja med pejlades fladdermössen med hjälp av ultraljudsdetektor för artbestämning och för att hitta kolonier.

950 olika arter

Några arter som är närbesläktade är svåra att skilja åt med hjälp av deras läte. Dessa fångades tillfälligt, med samma sorts nät som vid ringmärkning av fåglar, för att med hjälp av tänderna avgöra vilken art det var. I Färnebofjärdens nationalpark fann vi:

- Mustaschfladdermus/Brandts fladdermus (de går inte att skilja åt på ljudet).
- Vattenfladdermus.
- Dvärgfladdermus.
- Nordisk fladdermus.

Tidigare har det även observerats:

- Stor fladdermus.
- Gråskinlig fladdermus.
- Dammfladdermus.

Fladdermössen är en mycket gammal djurgrupp. Fossil visar att de inte har förändrats nämn-

FOTO: SIRI LUNDSTRÖM

Fångad, arg liten fladdermus.

vårt under de senaste 50 miljoner åren. Det finns cirka 950 arter av fladdermöss i hela världen.

I Europa finns 32 arter och av dem har inte mindre än 18 påvisats i Sverige. Här är alla fladdermöss insektsätare, det finns alltså inga blodsugande fladdermöss i vårt land.

Ekopejling

Fladdermössen är flygande däggdjur, som oftast är aktiva under natten. De orienterar sig i mörkret med hjälp av ultraljud, det vill säga höga ljud som är ohörbara för människan.

Det är inte bara hinder i flygvägen utan även bytesdjur som fladdermössen upptäcker med hjälp av sin "ekopejling". Fladdermössens ögon används till att grovt orientera sig, siluetter av träd och hus hjälper dem att hitta hem.

Siri Lundström

Kunskapshus grön mötesplats

I januari övertog ekonomiska föreningen Gröna Kunskapshuset "ladan". Med statsbidrag för kommunala naturvårdsprojekt ska en utställning som handlar om Levande skogar skapas. I den utställningsgrupp som ansvarar för innehållet ingår bland annat representanter från skogsnäringen, högskolor, skogsvårdsstyrelsen och andra resurspersoner.

Gröna Kunskapshuset är en mötesplats för att på olika sätt sprida kunskap om uthålligt bruk av natur- och humanresurser.

Det första som anordnades i Gröna Kunskapshuset var sportlovsaktiviteter i februari 2005. I våras deltog tio personer i en tvådagarskurs för entomologen Bengt Ehnström. Under sommaren har olika personer dagligen besökt

Gröna Kunskapshuset för att höra om projektet. De har fått information om intressanta utflyktsmål eller kunnat delta i flera guidade natur- och kulturvandringar på Östahalvön.

En helg i september ordades en svamphelg då deltagarna kunde lära sig om olika svampsorter och ta del av en svamputställning. I oktober anordnades, i samverkan med Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik, en fortbildningsdag för lärare om "berättelsen som pedagogiskt verktyg". Närmast i tiden ligger att planera höstlovsaktiviteter.

För mer information om Gröna Kunskapshuset är du välkommen att besöka vår hemsida med adressen www.gkh.se.

Inga-Britt Persson

Eklevande insekter har inventerats

▼▲▼ Länsstyrelsen i Gävleborgs län har, i samarbete med Gävleborgs Entomologiska Förening, inventerat eklevande insekter under 2005. Tillsammans har de genomfört en omfattande inventering av ekskogarna kring Testeboån och Nedre Dalälvsområdet, bland annat Färnebofjärdens nationalpark.

Med hjälp av föreningens stora lokal- och insektskunskaper har många fallfällor i markskiktet samt fönsterfällor på ekstammar placerats ut för att få en överblick över vilka arter som finns i området.

Efter sommaren kommer det att bestämmas vilka insekter som fångats för att avgöra arternas utbredning.

När det är klart går det att få information om resultatet från Naturum eller länsstyrelsen för det som gäller nationalparken.

FOTO: GÖRAN SJÖBERG

Kattunvisslare, sällsynt fjäril vars larver lever på fingerört.

Länsstyrelsen i Gävleborg har även fått uppdraget att ta fram åtgärdsprogram för urskogslöpare i Nedre Dalälven. Arten har få fyndplatser och är inte påträffad sedan 1990-talet. Under 2005 har en försöksinventering påbörjats för att öka kunskapen om denna dåligt kända art.

Siri Lundström

Nygamal karta

▼▲▼ Nu äntligen kommer nationalparkens nytryck av besökskartan. Den har fått en ny baksida, men det är fortfarande samma format och karta över nationalparken som tidigare.

Kartan är gratis och finns att hämta bland annat på Naturum Gysinge.

FOTO: INGVAR WESTMAN

Tornet i Skekarsbo har renoverats under hösten.

Olja på tornet

▼▲▼ Skekarsbotornet har många besökare som vill titta på fåglar och den magnifika utsikten över Färnebofjärdens nationalpark.

Väder, vind och besökare sätter sina spår i tornet och under hösten har det renoverats och är nu i fint skick.

Tornet har sprutats med tjärolja och byggts om på botten våningen där det nu finns nya bänkar.

Nytt dass med kompostering

FOTO: INGVAR WESTMAN

Parkförvaltningen har byggt ett nytt dass som ger kompostjord.

▼▲▼ Nu finns ett nytt dass vid Sevedskvarn. Det förra eldades tyvärr upp och parkförvaltningen fick bygga ett nytt. Det nya dasset har en annan sorts toalett, med en kompostanläggning som ger jord.

Det är tillåtet att lägga sina matrester i toaletten, men däremot inte skräp. Sanitetsprodukter ska heller inte kastas i toaletten, utan slängas i papperskorgarna som finns utanför.

Vi hoppas det kommer att fungera bra.

Älvarnas reglering

Det finns många frågor om vattenregleringen i våra älvar.

Vattnet i Färnebofjärdens nationalpark har inte sin naturliga vattenföring eftersom Dalälven är en reglerad älv. Det är Vattenregleringsföretagen som sköter regleringen för Dalälven och även för Umeälven, Ångermanälven, Indalsälven, Ljungan och Ljusnan.

I var och en av dessa älvar finns ett vattenregleringsföretag och verksamheten organiseras gemensamt under benämningen Vattenregleringsföretagen. Delägare i företagen är kraftproducenterna i respektive älv.

Att det finns dammar och magasin beror på

att el alltid produceras i samma ögonblick som den används och inte kan lagras. Däremot är det lätt att lagra överskottsvatten från årets vattenrika tider i regleringsmagasinen.

Efterfrågan på el är störst under vintern då den naturliga tillrinningen är låg. Regleringen sparar helt enkelt vatten tills det behövs mest, vattnet årsregleras. Vattendomstolen har fastställt bestämmelser för vattenhushållningen som innefattar detaljerade regler för hur regleringsmagasinen skall skötas.

Anna Jansson

Visste du det här?

- I Sverige finns det totalt cirka 1 000 anläggningar som tillhör vattenkraftsindustrin.
  - Avrinningsområdet för Vattenregleringsföretagens sex älvar utgör 35 procent av Sveriges totala areal.
  - Vattenregleringsföretagens "lager" i vattnet är årligen värt cirka tre miljarder kr.
  - Luleälven är nummer ett vad gäller vattenkraftproduktion bland Sveriges älvar.
  - Väneren är Sveriges största vattenmagasin.
  - Sveriges högsta damm är Trängslet i Dalälven med en höjd av 122 meter.
- Mer information** om vattenregleringen finns på hemsidan www.vattenreglering.se. Där

FOTO: KJELL GUSTAVSSON

kan du bland annat få reda på vattennivån i Färnebofjärden. Det finns en vattensäkring i Ista i nationalparken där vattennivån läses av varje timme.

Fortsatt fiskande efter asp

Under sommaren 2005 har en fiskinventering utförts i Färnebofjärden. Det är en uppföljning av inventeringen som gjordes 1999 och även en viktig del i sökandet efter fisken asp som är sällsynt i Nedre Dalälven, och inte funnen i Färnebofjärden på flera decennier.

Aspen är en Natura 2000-art som ska skyddas och bevaras i Sverige.

Under inventeringen lades olika slags nät ut. Man fiskade också med handredskap i ström-

marna för att försöka fånga asp. Provfisket genomfördes av elva personer från Färnebofjärdens fiskevårdsområde mellan 24 juli och 15 augusti.

Resultatet av årets inventering är ganska lik den som gjordes 1999 men nu fångades mer sik, mycket mer siklöja, mer nors och mer abborre. Det visade sig också att gädda är mer vanligt i norra delarna av nationalparken och gös i de sydliga. Ingen asp ännu, men sökandet fortsätter en tid under hösten.

Anna Jansson